

V ITALIJI SVETNICE, PRI NAS BORKE

Agata Tomažič

Aux grands hommes, la patrie reconnaissante (Domovina je hvaležna velmožem), piše na pročelju pariškega Panteona, grobnice uglednih politikov, književnikov, znanstvenikov, vojščakov, pomorščakov ... Če pustimo ob strani dejstvo, da bi domovina pravzaprav morala biti hvaležna tudi ženskam – materam, ki so jih vzgojile, se velja zamisliti nad dejstvom, da je v hramu veličine francoskega duha Francozinj za prste ene roke. Nič boljše se ne godi Italijankam, navsezadnje jim je to, kaj si misli o njih, sporočil tudi Mussolini: ko so za časa fašizma v Rimu zgradili prostrano moderno četrt EUR, kjer naj bi leta 1942 postavili svetovno razstavo, je tam zrasla tudi velikanska oglata palača italijanske državnosti (Palazzo della Civiltà Italiana, danes last podjetja Fendi). Na pročelju je vklesano, kaj vse so Italijani: »pesniki, umetniki, junaki, svetniki, misleci, znanstveniki, morjeplovci, pustolovci« (Un popolo di poeti di artisti di eroi di santi di pensatori di scienziati di navigatori di transmigratori). O Italijankah pa niti besedice!

Podoben razmislek je najbrž spodbudil Mario Pio Ercolini, gimnazijsko profesorico

geografije in književnosti iz Rima, ki je leta 2012 na Facebooku ustanovila skupino Toponomastica Femminile. Slovenski prevod bi se glasil Ženska toponomastika in pove nekoliko več o zavzemanju članic te skupine: prizadevajo si, da bi se povečalo število krajev in ulic (odonomastika), poimenovanih po častivrednih ženskah. Skupina je kmalu prerasla v društvo s spletno stranjo (www.toponomasticafemminile.com), kjer takole predstavljajo svojo dejavnost: »Tudi poimenovanja naših ulic in trgov so pomemben gradnik v kulturi nekega naroda, ki izpostavlja zgodovinske osebnosti, vredne našega spomina. Toda kaj si misliti, če so te osebnosti samo moškega spola? /.../ Naš cilj je okrepiti prizadevanja na celotnem ozemlju, da bi se s poimenovanjem cest, ulic, trgov, parkov, zelenic, drevoredov, prehodov po ženskah odkupili za leta seksizma.«

Članice Ženske toponomastike so kmalu začele s čisto konkretnimi akcijami, ena od bolj duhovitih nosi naslov *8. marec: 3 ulice za 3 ženske* (8 marzo 3 strade 3 donne). Njen namen je prepričati župane italijanskih mest, naj ulicam nadenejo več ženskih imen. Zlobnejši bi najbrž z zanimanjem kot muha na zidu opazovali, kako to prepričevanje poteka v mestnih hišah v peti in stopalu italijanskega škornja, kjer lik ženske skladno z dolgoletno tradicijo še vedno povezujejo z domačim ognjiščem, dobro hrano in varnim družinskim zatočiščem (tudi za že odrasle otroke). Ampak Maria Pia Ercolini in njene somišljenice so se bržčas že na začetku zavedale, s kakšnimi predsodki bodo morale pometati – in so se odločile, da bodo pri tem temeljite vsaj tako, če ne še bolj, kot pri pometanju doma. Svojo dejavnost so razširile še na tuje, na slovensko ozemlje s pomočjo Elene Cerkvanič, tržaške Slovenke. »Naša družba, in to velja za italijansko, najbrž pa tudi slovensko, je androcentrična. Moški so v središču, v moških oblikah so spisani oglasi za delovna mesta in vse ostalo. Zato se moramo ženske aktivirati in si same prizadevati za spremembe na tem področju,« meni Elena Cerkvanič, po izobrazbi jezikoslovka z diplomom iz nemškega in ruskega jezika s književnostjo. Zdaj oba jezika poučuje kot svobodnjakinja, članstvo v združenju Toponomastica Femminile pa je tako rekoč njena pristočasna dejavnost. Volontersko, a nikakor ne amatersko, sodeluje tudi pri snovanju fotografske razstave na temo ženske odonomastike. Razstava, ki bo predvidoma nared do letošnje jeseni in na ogled nekje v Trstu, bo neke vrste album fotografskih posnetkov uličnih tabel, poimenovanih po ženskah. Za zdaj so pod drobnogled vzeli štiri večja slovenska mesta: Novo Gorico, Maribor, Ljubljano in Koper, podatke pa še zbirajo in obdelujejo. Ko bo ta faza končana, bo seznam odonomastičnih poimenovanj dostopen na spletni strani

Toponomastica Femminile, seveda v razdelku *Tujina*, ki za zdaj ponuja pregled stanja v teh državah: Francija, Norveška, Jordanija, Portugalska, Španija in Švica. Pri večini gre samo za bežen oris ali nekaj ugotovitev. Za Oslo, prestolnico Norveške, ki menda slovi po ženski enakopravnosti, recimo preberemo tole: »V Oslu je vsega 2451 ulic. Od tega jih je 451 poimenovanih po moških, 91 po ženskah. Se pravi, da jih je po ženskah poimenovanih 20 odstotkov.«

Najpopolnejši pregled in popis ulic, imenovanih po ženskah, so seveda izvedli v Italiji. Že Trst, rojstno mesto Elene Cerkvnič, je kar reprezentativen primer: vseh ulic je 1305, po moških jih je poimenovana dobra polovica (729), po ženskah 25. In še to ne pomeni, da gre za prave, žive (ali vsaj nekoč žive) ženske, opozarja Cerkvničeva, ogromno je ulic z imeni, kot so: Madonna del Mare, Santa Maria Maggiore, Sant'Eufemia, Santa Tecla, Santa Rita ... Kar 16 od 25 ulic, poimenovanih po ženskah, torej nosi imena svetnic! Po nekaterih drugih italijanskih mestih se tem pridružujejo še liki iz grške ali rimske mitologije, literarne osebnosti – v sicilijanskem Trapaniju je po njih poimenovanih 28 ulic (Kalipso, Kasandra, Ofelija, Antigona, Venera ...). Kar je po mnenju sogovornice še eden od zelo povednih koscev mozaika italijanske družbe. Na drugi strani meje, v Sloveniji, so svetnice zamenjale – borke. Pri preštevanju in popisovanju ulic v Novi Gorici, Mariboru, Ljubljani in Kopru (delo še ni končano in Elena Cerkvnič se ne bi branila pomoči slovenskih prostovoljk in prostovoljcev) se je izkazalo, da jih je ogromno poimenovanih po političnih aktivistkah in/ali udeleženi v narodnoosvobodilnem boju. Sledijo jim književnice in umetnice, na natančnejše izsledke raziskave pa bo treba še počakati. Skoraj gotovo se ne bo pokazalo, da se slovenske navade pri poimenovanju ulic po ženskah radikalno razlikujejo od italijanskih; za zdaj je za razstavo predvidenih 16 fotografij uličnih izveskov iz Ljubljane, 7 ali 8 iz Maribora, štiri iz Kopra in ena iz Nove Gorice. Obiskovalcem razstave bo na voljo tudi pisno gradivo s kratkimi povzetki in predstavitvami življenja in dela žensk, po katerih so ulice poimenovali. Pri tem so včasih naleteli na težave, razlaga Elena Cerkvnič, saj je bilo pri kateri od bork iz NOB kar težko izbrskati kaj več od osnovnih podatkov, letnice rojstva in smrti. Zato so se pri svojem delu obrnili na pomoč strokovnjakov iz Slovenije, pomagata jim predvsem Miha Marinč in dr. Ana Cergol Paradiž.

V Italiji je največ ulic poimenovanih po Garibaldiju in Mazziniju, pravi Cerkvničeva. Članice Društva Toponomastica Femminile so se v zadnjem času osredotočile na štiri ženske, katerih imena bi bilo po njihovem mnenju nujno treba ovekovečiti za zanamce kot

odonomastična: Rita Levi Montalcini, Miriam Mafai, Margherita Hack in Franca Rame. Prva je bila nevrologinja, političarka, akademičarka in nobelovka, Miriam Mafai političarka, novinarka (soustanoviteljica *Repubblica*) in pisateljica, Franca Rame igralka, dramatičarka in političarka, Margherita Hack pa astrofizičarka in avtorica številnih poljudnoznanstvenih del, ki je bila rojena v Firencah, sicer pa je dovršen del življenja živila v Trstu. In katera so imena štirih Slovenk, ki bi si zaslužile ulice, trge, drevorede ali vsaj prehode? Za začetek bi morda veljalo odpreti knjigo *Pozabljena polovica: portreti žensk 19. in 20. stoletja na Slovenskem* (Založba Tuma in SAZU, 2007). Nekaj častivrednih žena, omenjenih v njej, je ulico že dobilo: Ulica Josipine Turnograjske je v centru Ljubljane menda sploh edina, ki je poimenovana po ženski (če ne štejemo Ulice stare pravde, ki zadosti vsaj kategoriji slovnični spol). Bolj proti periferiji se pojavijo še ulice Luize Pesjakove, Lili Novy, Zofke Kvedrove. Pa Malči Beličeve, Lojzke Štebijeve, Majde Vrhovnikove, Štefke Zbašnikove, Olge Mohorjeve, Zore Ragancinove ... Gospodinjske ulice menda ne moremo šteti med ženska ondonomastična imena, ali pač?